

**ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
ФАКУЛЬТЕТ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
КАФЕДРА КУЛЬТУРОЛОГІЇ**

СИЛАБУС

КУЛЬТУРА І РЕЛІГІЯ

Ступінь вищої освіти:	перший (бакалаврський)
Галузь знань:	03 Гуманітарні науки
Спеціальність:	034 Культурологія
Освітньо-професійна програма:	Культурологія
Освітня кваліфікація:	Бакалавр культурології
Професійна кваліфікація:	Фахівець з аналітики культури та креативних індустрій

ЗАТВЕРДЖЕНО
Протокол
засідання кафедри культурології
№ 1 від «1» вересня 2021 р.

ЛУЦЬК – 2021

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	03 Гуманітарні науки 034 Культурологія Культурологія Бакалавр	Нормативна
Кількість годин/кредитів 180/6		Рік навчання - перший
		Семестр – 1
		Лекції – 28 год.
		Практичні (семінарські) – 28 год.
ІНДЗ: немає		Самостійна робота – 116 год.
		Консультації – 8 год.
		Форма контролю: екзамен

II. Інформація про викладача

Прізвище, ім'я та по батькові: Головей Вікторія Юріївна.

Науковий ступінь: доктор філософських наук.

Вчене звання: професор.

Посада: завідувач кафедри культурології, професор.

Контактна інформація: 067 3343073, 095 5918009; golovey.viktoriya@eenu.edu.ua

Дні занять: вересень-грудень 2021

З розкладом можна ознайомитись на офіційному сайті ВНУ ім. Лесі Українки, зокрема за посиланнями: <https://vnu.edu.ua/uk/articles/testoviy-dostup-case-files-collection> ;
<http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi>

III. Опис дисципліни

1. Анотація

Програма навчальної дисципліни «Культура і релігія» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів спеціальності «Культурологія». Вивчення дисципліни сприятиме поглибленню розуміння сутності релігії, її соціокультурних функцій, ролі і значення в процесах історичного розвитку людства, формування культурної ідентичності, духовного становлення особистості.

Зміст курсу. Релігійний вимір культури. Поняття та структура релігії. Основні концепції походження релігії. Ранні (первісні) форми релігії. **Зміст курсу.** Релігійний вимір культури. Поняття та структура релігії. Основні концепції походження релігії. Етапи становлення релігії в контексті історичного розвитку культури. Ранні (первісні) форми релігії. Досвід священного як форма духовного становлення людини. Релігійні символи. Релігійний ритуал: структура та функції. Час і простір в релігійному вимірі. Національні і світові релігії. Історичне становлення і розвиток світових релігій в контексті культури. Будизм. Християнство. Іслам. Феномен святості в релігійній та культурній антропології. Стратегії святості: аскет, подвижник, мученик, герой. Проблеми життя і смерті в релігійному вимірі. Релігійні символи: проблеми розуміння та інтерпретації. Соціокультурна обумовленість процесів секуляризації та профанації релігії. Метаморфози сакрального в

сучасному житті. Нетрадиційні релігії та новітні релігійні культи. Історія та географія релігій в Україні.

2. Пререквізити

Вивчення курсу передбачає використання знань, набутих із таких навчальних дисциплін як «Основи культурології», «Первісна культура», «Соціокультурний розвиток людства» та ін.

3. Постреквізити

Дисципліни, для вивчення яких потрібні знання, уміння і навички, що здобуваються в процесі вивчення цієї дисципліни: «Етнокультурологія», «Культура Сходу», «Культура європейського Середньовіччя», «Соціокультурна аналітика», «Українська культура в європейському контексті» та ін.

4. Мета і завдання навчальної дисципліни.

Мета курсу – вивчення феномену релігії як засадничого елементу культури, особливостей становлення світових релігій в контексті розвитку культури.

Завдання курсу: поглиблення розуміння релігії як символічної форми культури, осмислення структурних взаємозв'язків релігії і культури; вивчення особливостей становлення світових релігій в контексті історико-культурного розвитку; формування навичок компаративістського аналізу світових релігій – буддизму, християнства й ісламу та пов'язаних із ними культурних традицій.

5. Результати навчання

Загальні компетентності

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 6. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

ЗК 9. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;

ЗК 12. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя

Фахові компетентності

ФК 1. Здатність презентувати результати професійної діяльності в усній та письмовій формі, надавати відповідну аргументацію.

ФК 3. Здатність критично аналізувати культурні явища та процеси з використанням загальнонаукових та спеціальних наукових методів.

ФК 4. Здатність розуміти та інтерпретувати джерела культури (писемні, речові, візуальні) з урахуванням різних контекстів (історичного, соціального, антропологічного, політичного, релігійного, екологічного тощо).

ФК 5. Здатність використовувати різноманітні джерела інформації та методологічний апарат культурології для виявлення, аналізу культурних потреб суспільства.

ФК 6. Здатність аналізувати культурну політику в інституціях різних рівнів.

ФК 7. Здатність обґрунтовувати рішення щодо врегулювання відносин у сфері культури на основі розуміння специфіки соціокультурних процесів.

9. Здатність оцінювати матеріальну та духовну цінність об'єкта культурної спадщини різних історичних періодів та географічних ареалів.

ФК 10. Здатність популяризувати знання про культуру та поширювати інформацію культурологічного змісту використовуючи сучасні інформаційні, комунікативні засоби та візуальні технології.

ФК 12. Здатність дотримуватися стандартів професійної етики та міжкультурної комунікації. Здатність до критичного усвідомлення варіативності культурологічних знань та навичок відповідно

до завдань та специфіки конкретної ситуації і соціокультурних умов.

СК 15. Здатність до пошуку інноваційних способів розв'язання актуальних суспільних проблем на основі системного розуміння розмаїття культурних норм та специфіки актуальних соціокультурних процесів.

Програмні результати навчання

ПРН1. Мати навички критичного мислення, викладати у зрозумілий спосіб власні думки, здійснювати їх аргументацію.

ПРН 5. Збирати, упорядковувати та аналізувати інформацію щодо культурних явищ, подій та історико-культурних процесів.

ПРН 7. Розуміти чинники культурної динаміки, принципи періодизації культурних процесів, їх специфічні риси та характеристики.

ПРН 11. Здійснювати експертну оцінку культурних об'єктів за заданими критеріями та надавати рекомендації щодо їх соціальної актуалізації.

ПРН 15. Вільно спілкуватися з професійних питань усно та письмово державною та іноземними мовами з урахуванням мети спілкування та соціокультурних особливостей його контексту.

ПРН 16. Визначати, формулювати та аргументувати власну громадянську та професійну позицію щодо актуальних суспільних питань.

ПРН 17. Враховувати у фаховій діяльності соціальні, вікові, релігійні, етнічні, гендерні особливості, сприяти розумінню і толерантному ставленню до них.

В результаті вивчення дисципліни студент має

- розуміти поняття релігії як засадничого елементу культури;
- знати культурно-історичні передумови формування та виникнення буддизму, християнства та ісламу;
- мати уявлення про основні священні тексти світових релігій (Палійський канон, Біблію та Коран);
- специфіку внутрішньо-конфесійних відносин у світових релігіях (махаяна – хінаяна, православ'є – католицизм – протестантизм, харіджити – шиїти – суніти тощо);
- специфіку духовно-релігійних практик представників світових релігій;
- внесок цих релігій у формування культури людства;
- специфіку сучасного стану цих релігій і їх місце у світовому культурно-релігійному житті та на геополітичній мапі людської цивілізації загалом та в Україні зокрема;
- вести толерантну дискусію з актуальної релігійної проблематики.

6. Структура навчальної дисципліни.

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Усього	У тому числі				
		Лек.	Практ. (Семін.)	Самост. робота	Кон- суль- тації	* Форма контролю/ Бали
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль 1. Релігія як символічна форма культури.						
Тема 1. Релігійний вимір культури. Поняття та структура релігії.	15	2	2	10	1	ДС /3
Тема 2. Етапи становлення релігії в контексті історичного розвитку культури.	12	2	2	8		ВП/3
Тема 3. Досвід священного як форма духовного становлення людини.	13	2	2	8	1	ДС /3

Тема 4. Релігійні символи.	12	2	2	8		РМГ/3
Тема 5. Релігійний ритуал: структура та функції.	12	2	2	8		РМГ/3
Тема 6. Час і простір в релігійному вимірі.	13	2	2	8	1	ДС/3
Разом за змістовим модулем 1	77	12	12	50	3	18
Змістовий модуль 2. Світові релігії в історії культури.						
Тема 7. Релігії в культурі Сходу. Соціокультурні умови становлення буддизму.	12	2	2	8		ВП/3
Тема 8. Християнство.	13	2	2	8	1	ВП/3
Тема 9. Іслам.	12	2	2	8		ВП/3
Тема 10. Релігії в сучасному світі.	13	2	2	8	1	ТР/3
Тема 11. Релігійна ситуація в сучасній Україні.	13	2	2	8	1	ДБ/3
Разом за змістовим модулем 2	63	10	10	40	3	15
Змістовий модуль 3. Релігійне мистецтво.						
Тема 12. Мистецтво і релігія: проблеми взаємозв'язку.	13	2	2	8	1	ДС/3
Тема 13. Типологія релігійного мистецтва.	12	2	2	8		ВП/2
Тема 14. Особливості храмового синтезу мистецтв в різних культурних традиціях.	15	2	2	10	1	РМГ/2
Разом за змістовим модулем 3	40	6	6	26	2	7
Всього	180	28	28	116	8	40
Модульна контрольна робота 1						20
Модульна контрольна робота 2						20
Модульна контрольна робота 3						20
Всього годин						100

*Форми контролю: ДС – дискусія, ДБ – дебати, РМГ – робота в малих групах, ВП – відповіді на питання; ТР – тренінг, МКР / КР – модульна контрольна робота/контрольна робота, а також аналітична записка, аналітичне есе, аналіз твору тощо.

6. Завдання для самостійного опрацювання.

Тема 1.

Дати порівняльний аналіз найбільш відомим визначенням релігії, наведеним Е. Дюркгаймом у праці «Первісні форми релігійного життя» — К.: Юніверс, 2002 – С. 25-40.

Тема 2.

Проаналізувати первісні форми релігії в контексті архаїчної культури.

Тема 3.

1. Охарактеризувати особливості різновидів релігійного досвіду
2. Проаналізувати особливості медитативних практик.

Тема 4.

1. Висвітлити особливості сакральних символів за працею П.Тіллїха “Теологія культури”.
2. Добрати ілюстративні приклади для аналізу сакральної символіки кольору.

Тема 5.

1. Визначити соціокультурні функції ритуалу за книгою: Емельянов В.В. Ритуал в древней Месопотамии. – СПб., 2003 (1 розділ).
2. Проаналізувати вияви ритуальної практики в сучасних формах культури.

Тема 6.

Проаналізуйте просторову структуру православного храму (на прикладі кафедрального Троїцького собору в м. Луцьку).

Тема 7.

Будда як історична особа.
Буддизм після Будди.

Тема 8.

Християнські догмати як основа віровчення.
Структура Біблії.

Тема 9.

Життєвий шлях пророка Мухаммеда.
П'ять стовпів ісламу.

Тема 10.

Проаналізувати кількісну динаміку розвитку світових релігій.
Зробити презентації, які відображають культурні особливості світових релігій.

Тема 11.

Проаналізувати релігійну ситуацію на Волині.
Проаналізувати суперечності між християнськими конфесіями в Україні.

Тема 12.

Визначити провідні різновиди мистецтва в культурних традиціях світових релігій.

Тема 13.

Описати пам'ятки релігійного мистецтва свого краю (храми, каплиці, статуї, ікони тощо).

Тема 14.

Охарактеризувати мистецьке оздоблення церковної споруди за місцем вашого проживання.

IV. Політика оцінювання

Політика викладача щодо студента. Відвідування занять студентами є обов'язковими, допускаються пропуски занять з поважних причин (хвороба студента, сімейні обставини тощо).

Теми пропущених занять повинні бути відпрацьовані студентом самостійно і здані викладачу у вигляді індивідуальних завдань. Якщо студент має вагомі причини, що не дозволяють йому систематично відвідувати заняття, він може перейти на вільний графік з дозволу декана факультету.

Політика щодо академічної доброчесності. Підготовані студентом індивідуальні завдання (проблемні завдання, реферати, творчі роботи, есе) мають продемонструвати поглиблене вивчення джерел, змістовність і глибину розкриття теми, творчий підхід і самостійність мислення, оригінальність висновків. За потреби студент може отримати консультацію у викладача у позааудиторний час. Студенти мають дотримуватись етичних норм академічної доброчесності та не допускати обману й академічного плагіату. Під академічним плагіатом розуміється оприлюднення (частково або повністю) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження та/або відтворення текстів інших авторів без відповідного посилання (цитування). подання робіт, які є не вашими особистими розробками, копіювання чужих ідей без відповідного цитування.

Політика щодо дедлайнів (крайній термін) та перескладання. Підсумковий іспит проводиться в терміни, визначені деканатом у 1-му семестрі. Студентам, що не з'явилися на екзамен з поважних причин дозволяється перескладання в інший термін, встановлений деканатом. Третя й остання спроба складання заліку відбувається за присутності комісії з трьох викладачів, яких визначає деканат, включаючи викладача, який викладав дисципліну.

Методи та засоби діагностики успішності навчання

Поточний контроль, завданням якого є перевірка студентами вивченого матеріалу, визначення ступеня його засвоєння, вироблення навчальних та дослідницьких навичок, формування вміння самостійної роботи з культурологічними джерелами та спроможності їх осмислення і інтерпретації; а також вироблення навичок письмової та усної самопрезентації.

Поточний контроль здійснюється за такими напрямками:

- ✓ контроль за систематичністю та активністю роботи на семінарських заняттях (усне та письмове опитування);
- ✓ контроль за виконанням завдань для самостійного опрацювання поза рамками аудиторних занять (індивідуальні співбесіди);
- ✓ контроль за рівнем засвоєння та творчого опрацювання у вигляді контрольних завдань.

Проміжний модульний контроль здійснюється у формі написання контрольних робіт, або ж презентацій, розробки власного проєкту. На модульну контрольну роботу виносяться питання, розглянуті під час вивчення змістового модуля на лекціях, семінарах і самостійно.

Максимальна кількість балів,

яку може отримати студент за види навчальних робіт:

Практичні заняття – (участь у дискусії – 3 бали, робота в малих групах 3, відповідь на питання – 3 бали, участь у тренінгу – 3 бали) – всього 40 балів;
модульна контрольна робота 1 – 20 балів;
модульна контрольна робота 2 – 20 балів;
модульна контрольна робота 3 – 20 балів.

Критерії оцінювання:

Практичних занять:

- змістовність, глибина висвітлення проблеми;
- логічна послідовність викладу матеріалу;
- підкріплення викладу конкретними прикладами;

- власна точка зору на проблему;
- засвоєння категоріального апарату;
- опрацювання джерел з теми заняття;
- вміння зробити висновки, узагальнення;
- активна участь в обговоренні та дискусіях.

Самостійної та індивідуальної роботи (проблемні завдання, творчі роботи, презентації, проєкти):

- поглиблене вивчення джерел,
- актуальність та складність обраної проблеми;
- змістовність, глибина розкриття теми;
- дотримання принципів академічної доброчесності;
- форма презентації;
- творчий підхід, самостійність мислення.

V. Підсумковий контроль

Формою підсумкового семестрового контролю є залік. Якщо сума балів за поточні оцінки, презентації та модульні контрольні становить не менше 75 балів, то за згодою студента вона може зарахуватися як підсумкова оцінка з дисципліни. У протилежному випадку, або за бажанням підвищити рейтинг, студент складає залік. При цьому бали, набрані за результатами модульних контрольних робіт, анулюються. Залік складається в усній формі. Студенти в довільному порядку отримують по 3 залікових питання (по одному питанню з кожного модулю) і дають відповіді. Повна відповідь на одне питання оцінюється максимально в 20 балів. Отримані бали за відповіді на залікові питання (макс. 60 балів) додаються до балів, отриманих упродовж поточного семестрового навчання (макс. 40 балів), і так формується підсумкова оцінка з предмету (макс. 100 балів).

VI. Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всівидинавчальної діяльності	Оцінка
90 – 100	Відмінно
82 – 89	Дуже добре
75 - 81	Добре
67 -74	Задовільно
60 - 66	Достатньо
1 – 59	Незадовільно

VII. Рекомендована література та інтернет-ресурси

Основна література

1. Академічне релігієзнавство (мультимедійне видання). За ред. А.Колодного. – Львів, 2007.
2. Арістова А. Релігійні конфлікти: природа, вияви, шляхи врегулювання. К., 2007.
3. Виговський Л.А. Функціональність релігії: природа і вияви. – К.-Хм., 2004.
4. Бодак В.А. Релігія і культура: взаємозв'язок і взаємовплив. Київ-Дрогобич, 2005.
5. Віра і розум – двоє крил людського духу. Наук. збірник. За ред. А.Колодного. К., 2001.
6. Головей В.Ю. Сакральне в мистецтві: проблеми образотворчої репрезентації: монографія. – Луцьк, 2013.
7. Головей В. Поняття «святість» у філософсько-релігійному дискурсі // Святість людського життя. К.: ДУХ І ЛІТЕРА. 2019. – 400 с. – С. 255–265.
8. Головей В. Синтез богословського вчення про ікону у творах преподобного Іоана Дамаскина. Волинський Благовісник: науковий журнал Волинської православної богословської академії ПЦУ. Луцьк: Видавництво ЕΙΚΩΝ, 2020. №8. С. 49–62.
9. Мірча Еліаде як класик світового релігієзнавства. Наук. збірник. За ред. Л.Филипович та ін.

– К., 2007.

10. Горкуша О. Релігієзнавство. Навчально-методичний комплекс., 2007.

11. Єленський В. Є. та ін. Релігія. Церква. Молодь. – К., 1996.

12. Колодний А. Феномен релігії: природа, структура, функціональність, тенденції. – К., 1999.

13. Недзельська Н.І. Жінка і релігія. Монографія. – К., 2009.

14. Нові релігійні рухи в Європі і в Україні. Збірник. За ред. І. Бондарчука і А. Колодного. – К., 2006.

15. Релігієзнавство: предмет, структура, методологія. За ред. А.Колодного і Б.Лобовика. – К., 1996.

16. Релігієзнавчий словник. За ред. А.Колодного і Б.Лобовика. – К., 1996.

17. Феномен релігії. Збірник. За ред. А.Колодного. – К., 1996.

18. Golovei W. Ochrona dziedzictwa kulturowego przez Cerkiew na Ukrainie // Kulturowy wymiar integracji europejskiej. – Lublin: Wydawnictwo KUL, 2016. S. 64–72.

Додаткова література

по буддизму:

1. Ашвагоша. Жизнь Будды. М. 2010. 573 с.

2. Герасимова К.М. Традиционные верования в культовой системе ламаизма. – Новосибирск, «Наука», 1989.

3. Гессе Герман. Сиддхартха. Минск, 1993.

4. Древнеиндийская цивилизация. Г. М. Бонгард-Левин. Москва, 1980.

5. Дюмулен Г. История дзэн-буддизма. М., 2003.

по християнству:

6. Аверинцев С. Софія – Логос. Словник. – К., 2007.

7. Аверинцев С. Поэтика ранневизантийской литературы. – М., 1997.

8. Біблія. Книги Священного Писання Старого та Нового Завіту. В українському перекладі з паралельними місцями та додатками. – К.: Видання Київської патріархії, 2004. 1416 с.

9. Власто А.П. Запровадження християнства у словян. – К., 2004. 496 с.

10. Власовський І. Нарис історії Української Православної Церкви. в 4-х т. – К., 1998.

11. Іларіон (Огієнко), арх. Українська Церква. В 2-х т. – Прага: Видавництво Юрія Тищенка, Т. 1, 1942. 236 с.

12. Іларіон (Огієнко), арх. Українська Церква. В 2-х т. – Прага: Видавництво Юрія Тищенка, Т. 2, 1942. 224 с.

13. Любашенко. Християнство // Енциклопедія історії України : у 10 т. / Інститут історії України НАН України. К. : Наук. думка, 2013. Т. 10. С. 429.

14. Шмеман Олександр прот. Євхаристія: таїнство царства. – Львів, 2008.

15. Щирі розповіді прочанина своєму духовному отцеві. – Львів, 2000.

по ісламу:

16. Абу Аля аль-Маудулі. Принципи ісламу. – Львів, 1995.

17. Бартольд В.В. Ислам и культура мусульманства. – М., 1992.

18. Грюнебаум Г.Э. фон. Классический ислам. – М., 1988.

19. Д. А. Радівілов. Іслам // Енциклопедія історії України : у 10 т. К. : Наук. думка, 2005. Т. 3 : С. 540.

20. Шукуров Ш.М. Образ человека в искусстве ислама. – М., 2010. 160 с.

Інтернет-джерела

Релігійно-інформаційна служба України <https://risu.ua/>

<https://uk.wikipedia.org/wiki/Портал:Християнство>

Іслам https://risu.ua/islam_n34669

Іслам в Україні <http://islam.in.ua/ua>

<https://islam.in.ua/ua/islamoznavstvo/7-faktiv-pro-islam-yaki-neobhidno-znati>